

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 26. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius01val-shoot-idm140153321131072/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

NOTER TIL KATEKISMEN 1537.

S. 12, L. 1. *D. M. L.* = Doctor Martin Luther.

S. 12, L. 2 og 11. *S. D. P. P.* = Salig Doctor Peder Palladius.

S. 12, L. 18—23. I Aaret 1529 udgav en Luther nærstaaende Skolemand *Johannes Sauromannus* Luthers lille Katekismus i latinsk Oversættelse til Skolebrug. Bogen, hvis Titel er *Parvus Catechismus pro pueris in schola*, Wittenb. 1529, indledes med en Tilegnelse til en iøvrigt ukendt Mand *Hermann Crotus Rubianus*, hvori Katekismen anbefales som Lærebog i Kristendom og Latin. Fra samme Aar stammer en anden latinsk Oversættelse — ogsaa beregnet til Skolebrug — af Humanisten *Lonicerus*. Denne Oversættelse udkom 1531 i Magdeburg sammen med den tyske Text og indledet med en Fortale af en kendt Reformator *Georg Major* til hans Elev *Ulrik von Embden*. Ogsaa her anbefales Katekismen som Elementarbog i Latinundervisning og Kristendomskundskab. (Se *Knoke*, D. Martin Luthers kleiner Katechismus, Halle 1904, S. 27—29 og S. 23—24.) Begge disse latinske Udgaver har været nyttet af de danske Katekismusoversættere. Resens Ytring „før end mand viste her noget ad sige etc.“ er da misvisende, ligesom det af ham fremsillede Forhold mellem de to Fortaler er galt. Fejltagelsen skyldes rimeligvis, at han kun har kendt yngre Udgaver af de omtalte latinske Katekismer. Muligt er det jo ogsaa, at hans Ytring skyldes Andenhaands Viden.

S. 12, L. 25—26. Talen er om den nL aftrykte Katekismusoversættelse 1538.

S. 12, L. 27 ff. En Sammenligning mellem „Beslutningen“ i Resens Udgave og i Originaludgaven (se Udgaven nL) vil vise, at Resen har fulgt denne ordret, men ikke bogstavret. Originalen har f. Ex.: *ath, denne, lille, gerne, æres, opbyggelses, trusel, uledighed, kierlige*, mens Resen har: *ad, dendne, lidle, gierne, æris, opbyggelsis, trusel, uledighed, kierligen*.

S. 13, L. 15. Her sigtes til „*En Tractat osv.*“, Kbh. 1553, Bl. A 4^v: om *Sogne Degnen*.

S. 13, L. 16. H. P. Resen, *Lutherus triumphans*, Kbh. 1617, Bl. 17^r.

S. 15, L. 1. Titlen „*Dend lidle Danske Catechismus*“ stemmer ganske med Titlen hos *Vormordsen*, men er forskellig fra de andre kendte danske Katekismer.

S. 15, L. 24. Om Udtrykket „Derfor lød jeg korteligen ud-sætte . . .“ skriver Chr. Bruun i *Aarsberetninger etc.* II, 165: „De anførte Ord maa . . . indeholde Vidnesbyrd om, at det ikke er

Palladius selv, der har oversat Bogen"; Ytringen skyldes en fejl Opfattelse af Verbet *löd*, der i hin Tid brugtes pleonastisk: *löd udsatte* havde samme Betydning som *udsatte*. Exempler paa denne Brug findes i Mængde endnu hos Holberg, se Mindre poet. Skrifter, ved Liebenberg, Kbh. 1866, S. 437, Note til S. 251 sidste Linje.

S. 16, L. 25. *Luciidag*, Fejl for *Luciadag* d. e. d. 13. Dec.; *Luci Dag* er nemlig 4. Marts, og paa dette Tidspunkt var Palladius i Wittenberg, ikke i Roskilde.

S. 17, L. 9. *De 10 Guds*, Vormordsen: *Herrens X* ...

S. 17, L. 14. *alle ting*, V.: *alting* ...

S. 17, L. 17. Andet Buds Text stemmer ikke med Vormordsens Katekismus', der har: *Du skalt icke tage herren dyn Guds naffn forfengelige y dyn mundt*. Denne Textredaktion stemmer ordret med Poul Helgesens i „Een Cristelig vnderwijsningh paa the thij Gudz budord“ etc., Kbh. 1526 (Danske Skrifter I, S. 5). Palladius' Text findes derimod ikke i nogen anden dansk Oversættelse af de 10 Bud, men svarer ganske til Texten i Luthers lille Katekismus 1536: *Du solt den Namen deines Gottes nicht misbrauchen*. Denne Textredaktion, der ogsaa findes i Luthers Bibeloversættelse, erstatter her for første Gang den tidligere — og senere — Katekismustext: *onnützlich füren*. Det er derfor sandsynligt, at Palladius har benyttet Udgaven 1536 til sin Oversættelse. Ogsaa det af Olaus Petri i samme Aar (1537) udgivne Skrift „Een underwijsning och kennedom“ har denne Textredaktion, som genfindes i den svenske Bibel 1541 og i den svenske Oversættelse af Luthers Katekismus. Jfr. *Bang*, Katekismus-historie I, S. 36 f. og S. 91 f. og *O. Albrecht*, Der kleine Katechismus D. Mart. Luthers, Halle 1905, S. 81.

S. 17, L. 24. *Du skalt hellige*, V.: *Ihukom at helliggjøre*.

S. 18, L. 5. *Herredom*, V.: *herredømme*.

S. 18, L. 14. *Hor*, V.: *uhyskhed*. *Hor* (*hoor*, *hoord*, *hord*) findes i den ældste danske Bibeloversættelse, i Poul Helgesens „Een Cristelig vnderwijsningh“ og i Henrik Smiths „En liden Dyalogus“. Ligeledes i Jørgen Sadolins Katekismusoversættelse og i Palladius' Enchiridion. Udtrykket „(be-)drive *Uhyskhed*“ er særegent for Vormordsens Katekismus og i det hele sjældent i Tidens Litteratur. Det findes i „Gamle danske Dyrerim“ fra 15. Aarh. (Brønnum-Nielsens Udgave, S. 35).

S. 18, L. 24. *ranme* fra mnt. *ramen* „søge at naa“ ∴ „fremme“. Denne Betydning er almindelig i Slutningsformularen i Kongebreve:

¹ V. = Vormordsen.